

KAPITOLA SKORO NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Četl jsem nedávno stesky na „tichou bídu“ mladé vysokoškolské inteligence, zejména technické, a na nedostatek její podnikavosti. Stesky, doložené fakty, oprávněné a zajímavě glosované. Zároveň objevily se v tomto listě i jinde články a poznámky o tom, která strana mladočeská čili „naše silná strana politická“ snaží se obsadit všechna místa, kde se dá bráti a poroučeti, svým dorostem a svými proteženci, ovšem bez ohledu na kvalifikaci. Tyto dva zjevy, bída vysokoškolského dorostu na jedné straně a teror silné strany na druhé straně, mají cosi společného. Ilustrují dobře pozadí hesla o hospodářském povznesení národa.

Pisatel žalob na tichou bídu techniků, sám inženýr, stěžuje si do vši české veřejnosti. Heslo stalo se prý frází, o němž se velmi hlučně mluví, aby zastíněn byl fakt, že náš hospodářský vzrůst nestojí za mnoho. O vzdělaný proletariát nikdo se nestará, pro stavovskou otázku studentstva neučinilo se nic. A velmi dobře charakterizuje pisatel naši dnešní zlatou mládež: Vychování k pohodlnému, blahobytnému názoru životnímu, protiví si výdělečná zaměstnání v oboru samostatného podnikání. Podniky soukromé přecházejí do rukou společností a vzrůstá ona třída zámožných lidí, na kterou máme dosti času: mladí činovníci správních rad, úřadující pohodlně, bez ducha tvůrčího, spekulanti burzovní, kandidáti vyšší i nižší byrokracie. Majíce dostatečně vlivné styky (viz: silná strana politická!) přebírají často i bezvýznamná úřednická místa zcela nemajetným a chudým a ti jsou pak nuceni s prázdnýma rukama vrhnouti se do obchodu nebo průmyslu, často i do oboru, v němž nejsou obeznalí, a tu zakrňují nebo se vystěhují. Synkové zámožných rodin stydí se za kabát, hrubší práci a styk s lidem dělným, nehledí rozmnožovati majetek vlastní prací a podnikavostí, nýbrž udržeti jej pouze důchody úřednickými, úroky, dividendami nebo spojením svého kapitálu s věnem nevěsty. Tím způsobem zpříbuzněly měšťanské rodiny

pražské, venkovské i statkářské v určitých krajích (viz opět: silná strana politická!), aniž z toho vzešel nějaký zvláštní prospěch národohospodářský.

To je tedy pěkný obrázek, a víme všichni, že také pravdivý, od jisté doby dokonce velice pravdivý. Generace
5 vychovaná realistickými a pozitivními názory vzala si je k srdci. Toliko idealism učitelů ztratil se cestou. Idealism a ono bezesporné, hluboké a nezištné vlastenectví jejich.

My, staří loajální odpůrci Masarykovi z doby, která byla
10 hlucha k našim výtkám, otvíráme úžasem oči, co všechno dnes harcuje proti „poslednímu buditeli“, který měl ten tragikomický osud, že patronát mládeže vzal z jeho ruky dr. Kramář, jenž s jeho učením učinil asi to, co se říká, že Pavel učinil s naukou Nazaretského. George Moore ve scénáriu Ježíš a Pavel dává zabíti Ježíše Pavlem. Za dr. Kramáře činí to teď jeho věrní. A ti rozlezli se pomalu našim
15 národním životem a obratnými sítěmi různého názvu, ale stejného účelu a stejného původu snaží se udolati jeho živé tempo, udolali je vlastně již ve skutečnosti, aby docílili prostředí a ovzduší, v němž se daří obchodům a kariérám,
20 ovšem špinavým obchodům a nečestným kariérám, z nichž národ kromě ostudy nemá zhola nic. Jedna taková síť jmenuje se hospodářské povznesení národa, jako druhá a třetí jmenují se aklerikalism, pozitivní politika nebo silná
25 politická strana.

Toto ovzduší, tato doba, tato nepotická společnost má pak přirozeně mládež, která nepadá daleko od rodných stromů. Mládež, která nemá podnikavosti, praví pisatel zmíněných stesků. Mládež, která nestuduje, pravili ne-
30 dávno profesori. A my můžeme dodati: Mládež, která nechce nic a nezajímá se o nic, mládež bez ducha a bez krve, bez lásek a nenávistí. Taková mládež čeká přirozeně toliko na protekční sinekuru nebo veliké věno. Je-li nutno sloužiti, slouží nejsilnějšímu a vyhýbá se pečlivě všemu,
35 co by vzbudilo nelibost. Netřeba se tedy diviti, že silná strana politická hledí se postarati o svůj dorost. A netřeba se diviti, že mládež opovrhne duchem a odvahou, kdyžť má za sebou silnou stranu politickou.

Nerozumím ovšem technice. Ale cítím, že v technické podnikavosti jest nějaká krása jako v podnikavosti vědecké a umělecké. Snad vůbec v každé podnikavosti. A nejen krása, také odva ha, víra v sebe a chuť k životu zmnoženému. A nemám-li zkušenosti z technického oboru, pozorují to v oborech mně bližších, jak hrozně klesla tato česká podnikavost. Nestála-li snad nikdy za mnoho při naší povaze, bývala dříve rozhodně větší, radostnější, ideálnější, nemyslíci toliko na zisk osobní, nýbrž i na prospěch národa a jeho kultury. Dříve prostě znělo heslo: pracovati, ač síly byly slabé; dnes heslo zní: obohacovati se, a jde to dobře, poněvadž síly jsou větší. Přitom ovšem „tichá bída“ roste a kulturní úroveň národa klesá. Postranní údy národní energie hynou, poněvadž oficiální tělo národní tučné bez práce. Po českých vlastech vaří se dnes hojně a znamenitě, z nových komínů v městech i na venkově valí se dým a z oken kuchyňských zápach dobrého omastku. Ale stejně rychle jako dým prchají také mravní síly národa.

Zmíněný pisatel nevidí bohužel souvislost zjevu, do něhož si stěžuje, s dlouhou řadou jiných zjevů stejné povahy a stejně symptomatických. Nesestupuje ke kořenům tiché bídy jisté vysokoškolské inteligence, a to je škoda, neboť snad by pak viděl a uvědomil si tichou bídu celého národa.

Píše příliš všeobecně: Denní tisk je prý pln podezřívavého záští a závistivého osočování těch, kteří pracují o hospodářské povznesení. V podivném zmatku harcuje se prý za účelem politické agitace proti „surovému duchu kapitalismu“, který „korumpuje svědomí českých lidí a představuje ducha národního v ubohém „procovství“...“ Ve jménu jakési slabošské humanity, ba dokonce z příkazu jakési vyšší morálky, jejíž papežové sedí v redakcích a sekretariátech stran politických, slídí prý se detektivně po obchodních tajemstvích, aby veřejnost mohla terorizovat vedení podniků soukromohospodářských v tom neb onom směru... A zahrnul prý se protivný zvyk v jedné části pokrokového vzdělaného světa, opovržlivé chování k takzvaným měšťanským „procům“, ač kultura kavárenských schönggeistů není o mnoho cennější...

Takové stesky měly by se opravdu psáti zřetelněji a toliko na adresy určité, nemluví-li se do větru a nechybějí-li doklady neoprávněnosti kaceřovaných výroků. Slýcháme nyní často o teroru, jehož východiskem je sekretariát silné strany politické, ale odtud nevychází přece opovrhání proci a kultura schönggeistů. Naopak. A tak bychom věru rádi znali ty sekretariáty a redakce, terorizující soukromohospodářské podniky z důvodů politických nebo schönggeistovských.

Bojím se však, že zde pisatel mluví skutečně do větru. Předpokládáme-li, že jeho slova nepatří na adresu mladočeské pravice, marně budeme hledati na levici něco příbližného a odsouzeníhodného. Ba ani to bývalé humanitářství nepozoruje se u nás dnes, v době duševní pohodlnosti a citové lhostejnosti, která rozrostla se napravo i nalevo, že již ani o nějakém moderním smyslu pro sociální spravedlnost nedá se u nás dobře mluvit. A odmyslíme-li se obvyklého užívání slova měšťák v listech socialistických, skoro také již více povinného než upřímného, neshledáme věru, že opovrhování lidským druhem, který bývá označován slovem proc nebo parvenu, překročuje u nás oprávněnost a meze.

Naopak. Pozorujeme-li hospodaření a vystupování oficiálních, tj. zejména mladočeských lidí našich počínaje politikou, a hospodářství v obcích až po velkopanské a tajnůstkářské čachry se zájmy všennárodními, divíme se, žasneme, jak málo je u nás toho opovržení, jak málo nenávisti a jak mnoho spoluviny, kterou jest mlčení a pohodlnost...

Moje, Petrovy nebo Pavlovy názory na kapitalism a jeho pořádek mohou býti jakékoliv, nebude přece mezi námi nikoho, kdo by sobě a kterémukoli českému člověku nepřál nějakého kapitálu. Není docela nic příjemno býti žebrákem v království mamonu. Není to příjemno a je to odsouzení k nečinnosti, k živoření a ochromení. A přejeme-li tedy každému nějaký kapitál, vážíme si i oněch vlastností ducha, které jsou nápomocny k získání kapitálu způsobem, jež bychom mohli nazvati uměleckým a krásným. Ba

můžeme jít ještě dále: Vědouce, že v našich časech příliš drsného a bezohledného zápolení hospodářského, k němuž jsou často nuceni i lidé smýšlení nejloajálnějšího, získává se kapitál jen velmi nesnadno prací a podnikavostí poctivou, budeme mírně hledět i na peníze získané chytrostí spíše než moudrostí, mozem bez ohledu k srdci. Nezávidíme a nebudeme podezřívati. 5

Ale jakmile se počíná mluvit o zájmech a potřebách národa tam, kde běží o pouhé obohacování se, jakmile mluví se o pozitivní politické činnosti, když běží toliko o ministerské kabáty, tajná radovství a jiné kariéry velikých i malých čekatelů, o silné straně politické, když běží o teroristické spiknutí bařtipánů, o aklerikalismu, když běží o bezcharakternost a pohodlnost, která nechce býti rušena cestou za sobeckým cílem, — pak nemáme tu co činiti s otázkou hospodářského povznášení jednotlivců, nýbrž se zneužíváním hospodářské moci, na něž není nikdy příliš brzo stále a zřetelně ukazovati. A přistupuje-li k této politické stránce nekonečná již řada nejtruchlivějších dokumentů kulturních, svědčících o naprosté necitelnosti ke kulturnímu jmění a vývoji národnímu, a víme-li, jaký hrob mravní síle národní kope tato společnost, pak máme právo a povinnost křičeti, až uši zaléhají: Procové! — 15 20

Není to tak dlouho, co jsem na tomto místě mluvil o blížícím se teroru správních radů. Dnes budou pomalu všechny opoziční listy naše mluvit v stejném smyslu. Ale pro kolik čtenářů výstražně? 25

Co chceš, řeklo se mi nedávno, proč se kasáš na lidi? Zařídil jsi si život po své chuti, jsi spokojen, co chceš? A ten, kdo to řekl, myslil si: Mně nechybí rovněž nic, Petru a Pavlu rovněž nikoli, jde nám k duhu. Nač se tedy rozčilovat? 30

Tak se chápe dnes každá opozice. Tak se nechápe vlastně, nemůže-li se odůvodniti osobní nevraživostí nebo viniti z výdělkářství. Lidé odvykli si žít v čistém ovzduší, jejich nitro přestalo reagovati na zjevy národního a společenského života. Je tedy podivínem přinejmenším každý, koho bolí hanebnost oficiálních, bída národa, mlčení opatrných, 35

lhostejnost, pohodlnost, zbabělost, prostě samé věci, po nichž, když se to přesně vezme, docela nic není člověku, jenž spokojeně žije. Zejména asi českému člověku.

5 Ptáku, který pipáš tak disharmonicky a rušíš naše trávení, jsi z módy vyšlý bohém nebo kavárenský schönggeist? Co bys mohl býti jiného?

10 Neboť že by někde ještě byly myslící mozky a vřelá srdce, která cítí bídu a potupu národa jako svou bídu a potupu, ač osobně nic z toho nemají, toho nelze dnes připustiti přece. To je skoro nepochopitelné!